HRAD BUCHLOV

a dějiny jeho.

Dle pramenů

sepsal

Josef Vajda,

učitel na c. k. normalní hlavní škole v Brně.

Cena sešitku 10 kr. r. č.

Právo patisku se vyhražuje.

V Brně, 1863.

Tiskem i nákladem Viléma Foustky.

Úvod.

Cesty mohou býti rozličné, jenom vůli mějme stejnou. Ten piš o tom, onen o onom, ten tak, onen jinak, každý vzdělávej a přičiň k vzdělání lidu svého. To i já na zřeteli maje nemínil jsem sepsati rozsáhle učené dílo dějepisné, ale toliko dějepisný obrázek velepamátného hradu Buchlova podati čtenářům milým a seč jsem přispěti k rozšíření dějepisných vědomostí v lidu našem.

Zároveň zamýšlím tímto spisem pobožným poutníkům Velehradským, a navštěvovatelům hradu tohoto podati malý dárek na památku své návštěvy své pouti. Z toho tedyj stanoviska, suď každý o knize této, z těch příčin buď spis tento laskavě přijat a hojně čítán.

Spisovatel.

Na Velehrad! toť heslo všech věrných zbožných Moravanů, vůbec veškerého Slovanstva v tomto milostivém létě. Na Velehrad, tam kde kraloval nad moravskou říši Svatopluk, tam kde před tisíci lety svatí věrověstové slovanští Cyrill a Metod na požehnanou moravskou půdu, v úrodná srdce našich praotců semeno svatého evangelium rozsívali, by pak steré a více ovoce neslo. Na těch místech kráčíval svatý metropolita Metod, toť jeho stolec, odkudž spravoval svou metropolu.

A nad posvatným Velehradem strmí hora, asi 1600 střevíců nad hladinou mořskou, a na hoře stojí ozdobný hrad, starověký Buchlov, jenž prý v oněch královských dobách také ku rozsáhlému Velehradu patřil. I dá se tedy souditi, že i tam svatí věrověstové naši často zavítali, by se ohledli po svém poli, po vší vlasti Moravě. A věru zdá se Buchlov býti takměř strážnou věží Velehradskou; nebť z nejvyššího hradního cimbuří lze viděti daleko široko. Byl tedy Buchlov v oněch dobách co pevný hrad strážným andělem Velehradu, kterýž název i teď mu dílem přísluší; neboť jeho síně mnohou vzácnost, jíž bychom na Velehradě hledati měli, v sobě chovají a střehou. Pročež lze se nadíti, že věrní vlasti synové, zaputujíce na Velehrad, četně též zavítají na Buchlov.

Pro známou cestu není sice vůdce zapotřebí; nicméně nebude ku škodě, upozorní-li aspoň na některé památnosti a starožitnosti.

Cesta ku hradu Buchlovu vede Buchlovicemi, kterýžto městys se rozprostírá v úrodném údolí mezi Buchlovem a horou Modlou, na níž kapla svaté Barbory stojí. Pánům na Buchlově patří v Buchlovicích zámek, věru krásný, jako ze vlaských niv na požehnanou moravskou půdu překouzlen. A v skutku vstupující do zámku cítí se přenešena v luzný letohrádek obklíčený půvabnými zahradami večerniček, ve villu vlaskou, jež, vystavena leta 1701 za Dětřicha Petrsvaldského, svobodného pána z Petrsvaldů, vlaské jeho vroucně milované choti drahou otčinu měla vynahraditi. Jestiť zámek vystaven v nejryzejším stavitelském slohu v podobě podkovy a má v prvním patře třináct pokojů, při zemi však dvanáct.

Veliká krásná síň v podobě schodnice s krásnými stěnomalbami a stukaturou, jež i zde onde ve větších zámeckých místnostech se nalezají, jest obklíčena vysokým vše převyšujícím stavením, jež dolů ku zahradě činí síň, jejíž stěny a podlahu ze zvláštní kaménkomalby (mosaiky) i při sebe větším letním parnu vezdy čerstvý a příjemný objímá chládek, pocházející od studnice proudící se ustavičně do veliké kamenné kotliny. Na prostoře mezi budovou zámeckou a naprotějším stavením s několika pokoji, komorami, kůlnami a chlévy stojí u prostřed krásný vodojem mající v středu jehlan, z něhož voda ve čtyřech obloucích se rozlívá. Na východní straně jest rozsáhlá zámecká zahrada.

Hrad Buchlov na vrcholu hory ležící jest asi hodinu od Buchlovic vzdálen. Cesta nejprvé vede zpovolna, a sice ku západu mezi Modlou a Buchlovem; čím blíže však ku hradu, tím příkřejší se stává, zvláště kde se v pravém úhlu na levo zatáčí.

Již přední hradby se svými střelnými skulinami prozrazují zdaleka, že přináležejí 15. století. Na hlavní bráně viděti jest spojený znak Petrsvaldsko-Serényi'ské rodiny s letopočtem 1665. K uhájení vchodu jest určena těžká železná padací mříže, dále pak u vchodu pevné dubové vrátnice. Rozsáhlé přededvoří s malou zahrádkou, kteráž veliké sklepení pod sebou ukrývá, obsahuje obydlí pro nižší služebnictvo, chlévy a kůlně, a jest ode hradu odděleno příkopem, přes nějž vede pevný dřevěný most, nahražující bývalý padací most; přijde se pak ke druhé bráně, pravé hlavní bráně, s nadstavkem, odkudž vysoké zdě se táhnou spojující bránu se strážní věží, s Andělkou, po posledním zločinci Andělu, tam uzavřenu byvším, tak zvanou. Petrsvaldsko-Colonna'ský znak s letopočtem 1691 zdobí stavení toto. Pod klenutou chodbou vedoucí ku dolnímu hradnímu dvoru jest obydlí se dvěma světnicema, vedle pak žalář pro méně zavinělé, na druhé straně více menších komor.

Odtud v pravo vedou postranní schody nejdříve k soudní síni, kdežto se lovci přisedící a soudcové hrdelního práva scházívali. Vedle jest šest pokojů. Po několika schodech nahoru přijde se ku největší a nejvyšší hradní věži, jíž se dříve do hradu vcházívalo, později užívalo se místností těchto za mučírnu. Tamtéž lze také přijíti z dolnějšího hradního dvoru, naproti nynějšímu sklepníkově obydlí po kamenných 59 schodech, kteréž mají nápis: „Jan Zdanský Zástřizl na Buchlově leta Páně 1546.“

Naproti tomuto místu žalu a zoufalství jest podzemní žalář, kam ani sluneční paprsek vedrati se nemůže, kdežto zločinci, ku velikému špalku přikováni, s hrůzou a úzkostí mnohá

někdy leta úsudek a ukončení svých muk a trápení očekávali.

Na čtverhranné prostoře mezi těmito staveními stojí ona po mnohé již století pověstná lípa, vsazená korunou do země, kořeny vzhůru; tak zvaná františkánská lípa, již na Moravě nacházíme, kde Františkáné, kteří lípu tak sázeti znali, své kláštery mají. Tuto lípu prý vsadil leta 1581 zbrojnoš druhého purkrabí ze Zástřizlů.

Jindřich Prakšický ze Zástřizlů, byv na honě od Velehradského myslivce Vácslava Pekaře přepaden, nepřítele svého přiměl k útěku; avšak i vlastní zbrojnoš Vlček padl v podezření, pročež byl hrdelnímu právu odevzdán. Muka sice vynutila mu vyznání; jakmile však bylo po bolesti, opět odvolal, k čemu se byl v nouzi přiznal; nicméně byl ku smrti meče odsouzen. Tuť si vyžádal, by mu bylo dovoleno, vsaditi lípu větvemi do země, kořeny vzhůru na důkaz nevinnosti. I bylo mu popřáno, do leta-li kořeny poženou, nevinnost jeho že bude osvědčena. A skutečně se na jaře lípa rozzelenala. Toť prý ona lípa.

Několik schodů výše nežli popraviště, pod lipou, před vchodem do vnitřního hradu, spočívá na čtyřech uměle vydlabaných nohách veliká kamenná plotna; toť onen stůl, na němž odsouzení zločinci poslední svou hostinu mívali ve chládku oné stinné lípy. Na též prostoře v levo jest síň, jejíž nápis: „Georgius Sigismundus a Zastrizl A. D. 1602.“ jmeno zakladatele udává. Tato síň jest veliká a ozdobená malbami bitev a obrazy vysokých osob a slovutných vojevůdcův.

Podle této síně jest vchod ku hradu, mající nápis: „Fortissima turris nomen Domini 1546. (nejsilnější věží jmeno Páně.) Ihned při vchodu pouta zraky řada trubovitých otvorů v nejvyšším oblouku klenutí; zvláštní to vražedný stroj ku přivítání

nepřítele proudem vřelé vody, kdyby snad až sem se byl vedral, ana nad to druhá brána uzavřená a zatarasená jemu při dalším do vnitřního hradu postupu vadila; jakož že i jistě četní a udatní bojovníci ze sklepení na něho se vyřítili a ne-li krásnou smrt mu připravili, aspoň k útěku ho přiměli.

Náhradí jest úzký čtverhran s nadstavky a výklenky, jejž ohražuje řada komnat a komor, jakž jich v takovém domě zapotřebí. Na levé straně činí malý nadstavek vchod k jednomu z nejhroznějších vězení ve přistojící věži, ku zvláštním mukám připravenému. Řebřík vede do tmavé, nízké, několik kroků dlouhé, sotva jednomu člověku místa poskytující úzké chodbě, již v předu i v zadu železné uzavíraly dvéře. Čirá tma obklíčovala uvězněného, k tomu ostrá skála nikde nepopřívala pokoje a odpočinku. Ještě se nachází několik sklepení, z nichž některá netoliko s horním patrem, nýbrž i s předními jsou spojena hradbami.

Naproti Zástřizlově bráně sejde se po několika schodech dolů do zvolnické tvrze, obklíčující západopůlnoční hradní stranu. Tento vyšší pravý hrad dělí se na dvoje patro; toliko ve veliké věži jest troje. Dvoje schody vedou ku vyššímu patru, jedny v pravo, druhé naproti vchodu do náhradí. Po oněch přijde se nejdříve k pokojům hostinským, jenž jsou označeny Zástřizlovými lilijemi. K ním se pojí veliká rytířská síň se svými gotickými oblouky a s jejich pamětihodnými závěrečnými kameny, na nichž jsou znaky Bozkoviců, Lomniců, Berky z Dubé a Lípy a jiné.

Zde se nalezají obrazy majetníků Buchlovských z rodu Zástřizlova, zvláště: Zdanského a jeho choti ze Žerotínů; pak Jindřicha Prakšického a jeho choti Kateřiny; Jiřího

Zikmunda v jeho mládí a jeho choté Kotvrdovské. Zde též obraz nešťastného Bernarda Zástřizla, jenž leta 1622 vše pozbyv, život svůj u vězení na Špilberku ukončil.

Na levé straně rytířské síně jest komnata, již v letním parnu Zikmund Petrsvald obýval oblíbiv si pro její chládek, jakož i pro blízký pavlan, odkudž se krásný poskytuje pohled na buchlovské lesiny. Nyní tato komnata v sobě kryje toliko pevné, starobylé, řezbované lože Hanuše z Petrsvaldů. Řezba tato podobá se oné na znaku kaply sv. Barbory. Jestiť zde též obraz Matyáše Korvína a Žižky z Trocnova.

Z velké rytířské síně vejde se do malé, v níž veliká police s rozličnými starožitnostmi a vzácnostmi příchozího poutá. Především lze viděti četnou sbírku číší a sklenic. Na největší číši jest ve dvou oddílech demantem vyryto kolo rytířů a paní v nákresu, s nápisem: „Maximiliano serenissimo Archiduci Austriæ libata sunto. 1582.“ (Maximilianu nejjasnějšímu arcivévodovi rakouskému věnována.) Práce tato prozrazuje obratnou ruku a číše ta jeví pamětihodný obraz krajů 16. století. Jiná, však menší ukazuje v pestrých barvách Petrsvaldsko-Valdštýnský erb s letopočtem 1592, a nápis svědčí, že patřila Hanušovi Petrsvaldskému a Libuši Valdštýnské. Mimo číši Jiřího Zástřizla a jeho chotě, pak Kotvrdovské Olešnické nalezá se tam též jedna sklenice mající ve znaku zubří hlavu s kruhem; připisuje se Vilémovi z Pernštýnů, moravskému zemskému hejtmanovi, jenž leta 1419 na Buchlově meškal.

Pak viděti lze řadu číší a sklenic rozmanitých tvarů a z rozličných látek, z papíru, ze dřeva, kůže, rohu a kamene, ze starších a

novějších dob. Jest zde také hliněný džbán, na němž vypukle vypracováno a barvami vyneseno dvanáct apoštolův se Spasitelem, a má letopočet 1351. Dále se zde nalezají rozličné oděvy a pečetě. Povšimnutí hodno též dobře posud zachovalé stolní nářadí Jiřího Zikmunda Zástřizla, byvší ponejprvé upotřebeno, jakž letopočet 1602 ukazuje, při jeho svadbě. Co nástupcové Zástřizlů na Buchlově objevují se v této síni vyobrazeni Petrsvaldové se svými chotěmi a několika příbuznými souvrstníky.

Vedlé malé rytířské síně jest zbrojnice. Zde se nalezají rozličné starobylé zbraně a zbroje. Minulí věkové umístili zde své zhoubné nástroje: tu viděti husitské cepy a řemdihy, tam opět hákovnice, pušky a ručnice. Mezi jinými chová se onen hrozný meč Jindřicha Zástřizla, jímž léta 1582 od svého snad uplaceného zbrojnoše byl zavražděn.

Ze zbrojnice se jde po několika schodech dolů, a úzkou chodbou přijde se do hradního archivu, kryjícího mnohou důležitou a zajímavou listinu. Mezi jiným nalezne zde znakoznalec rodový strom Petrsvaldských.

A odtud se přijde ke studovně, ano svatyni zvěčnělého lidumila hraběte Leopolda z Berchtoldů. V této komnatě on meškával, rozmýšleje ustavičně, jakby setříti mohl slzy nuzných a bídných, jež pravou křesťanskou láskou tak vroucně miloval. Toť onen chrámek mus, v němž Berchtoldův duch vaje.

Odtud se jde několik kroků malou předsíní a uzavřenou chodbou ku jídárně, kterážto jest jeden z největších a nejkrásnějších pokojů tohoto hradu, a má vikýř poskytující velikolepý výhled do tří úhlů, k severu, východu a jihu. Obrazy přirozené velikosti zdobí krásnou tuto síň: Jakub

praotec Berchtoldův z Tyrolska, onoho pokolení z Ungaršic-ů; Otislav z Kopenic, poslední svého rodu, sezdán s Terezií z Petrsvaldů, kteráž pak po jeho smrti se provdala za hraběte Prospera Berchtolda; hrabě Šrattenbach, ujec hraběnky Crescentie Šrattenbachové provdané za Zikmunda z Petrsvaldů.

Poslední schody vedou odtud do druhého hradního patra, kdežto jsou pokoje hraběcí rodiny; z vikýře tamnějšího poskytuje se zrakům čarovný pohled na malebnou krajinu. Vedle se nachází kaplička ozdobená několika vzácnými malbami staroněmecké školy. Na levo od hraběcího pokoje jde se do druhého patra veliké věže, kdež se nalezá sbírka rozličných kovů a skamenělin z větší části na Moravě nalezených. I některé živočichozpytné vzácnosti se tam ukazují. Naproti tomuto pokoji jest temná komora, kde prý kdysi strašívalo!?

Dvoje schody vedou pak ku třetímu patru věže, kdežto veliký pokoj se tří stran osvětlený dalekou poskytuje vyhlídku; jsou tu také veliké skleničníky s lasturami.

Odtud pak konečně po 40 schodech přijde se na cimbuří velikanské věže. Tu se vidí oko 1656 stop nad hladinou mořskou a důvěřujíc pevnému zábradlí, zírá dolů v požehnané údolí, a nechtíc znáti meze poohledá se daleko široko po vší vlasti, jíž tiše šumíc stříbrojasná plyne Morava. Pod Buchlovem k východu leží Buchlovice, dále v pravo Bořice a jiné vesnice. Asi míli vzdáleno jest město Hradišť, v levo však staroslavný dvouvěžatý Velehrad, kolébka křesťanství na Moravě, sídlo vítězného Svatopluka.

Tu duch se zabéře v ony staré doby a vyobrazuje si ono krásné veliké město, onen stolec

sv. Metoda; tuť vytržen ze své obraznosti vidí bohužel před sebou pouhou zhoubu barbarských časů; i kvílí srdce a oko slzí nad zpoustou touto. Minou povzdechy a radost rozlívá se po obličeji; nebť lze se nadíti, že sv. metropolita sídlo své zhynouti nenechá, a naděje ta zmocní se duše, že nedlouho, a opět povstane skvěle Velehrad; právě nyní po 1000 letech nastala doba, kde aspoň ku své vnitřní kráse přichází. I vyřinou se z útroby srdce vroucí díky vzdávané ss. našim věrověstům, ss. Cyrillu a Metodovi. — Dále na východě viděti Karpaty; tam vyčnívá hora, a na hoře chrám Páně, Hostýn to! O Hostýne svatý! jak ty vysoko nad Buchlovem strmíš! a jakž také jinak. Tys sídlem královny nebes, Bohorodičky Panny Marie; na Buchlově však pozemští jen jsou pánové, nad nimiž i ona královna panuje. Praví tudyž básník náš Sušil o Hostýnu:

„Vůkolních vrchové hor se unižujíc
Prahnou tvé se libé slávě umíleti,
A proud vlasti naříká,
Líbať tvé že nemůž paty.“ —

Ostatní krajinu půlnoční ukrývá Modla a Buchlovské lesiny v oblouku táhnoucím se ku večeru.

Hrad Buchlov vystupuje zpovolna a zaujímá svými budovami a ohradnou zdí celý hřbet hory, a poskytuje, zvláště od jihu a východu velikolepý na sebe pohled. Hlavní budova činí písmenu **D**, táhnoucí se od severozápadu k jihovýchodu; výpuk jeho pozůstává z více v tupém úhlu přilehajících tětiv.

V rozích přímého průčelí vyčnívají co podporné pilíře dvě pevné čtverhranné věže; méně pevná jest třetí prostřední.

Na levo ode bran hradních jest, jak již podotknuto, kulatá věž Andělka působící s hradní

branou a silnou zdí nejpevnější tvrz. Teď jest většina hradních zdí a stráží proměněna ve stavení hospodářská, toliko severozápadní oddíl udržel se bez proměny. Kromě cisternu, do níž žlaby vodu přivodí, nestává na hradě jiné studnice. Tajemná se také zdá býti skalní rozsedlina v nejdolnějším nádvoří, jež posud dosti vyskoumána není.

Na východoseverní stráni hory, na níž hrad stojí, jsou sklepy, které ukrývají pod skromničkým jmenem „sklipek“ omamující poklady, vinné bečky 150 věder obsahující. Tyto sklepy činí dvoje patro, jichž horní 66, dolní však 80 měří kroků. Nad dolním vchodem jest nápis: „Leta Panie 1613 Urozeni Pan Girzi Zastrzizl Prakschitzky Pan hradu Buchlov a Zeravitzich gest tento sclipek vistaviel.“ —

Naproti hradu, na vrchu „Modla“ zvaném, jest kapla svaté Barbory křížovitě vystavena, 10⁰ dlouhá a toliktéž široká, s krásnou bání a vížkou; má tři oltáře (sv. Barbory, Brněnské Panny Marie a sv. Antonína) a kazatelnu z černého dřeva s vykrášlenými řezbami. Před velikým oltářem jest hrobka rodiny Petrsvaldské; Hanuš Zikmund totiž z Petrsvaldů léta 1673 kaplu tuto postavil. V pravo od této hrobky odpočívá lidumil Leopold hrabě z Berchtoldů († 1809). Již před létem 1412, udává dr. Volný, stála tam sv. Barboře zasvěcená kapla, o čemž též svědčí mnohé odpustky od více papežů jí propůjčené; některé z nich, jakž ony léta 1661 nalezají se ve hradním archivu. Také má zvon, 50 liber těžký, nápis: „Sit nomen Domini benedictum 1669.“ (Budiž jméno Paně pochváleno). Hanuš Zikmund zamýšlel také při kaple

založiti klášter pro šest knězů trinitářů, a skutečně viděti ještě počátky základu. Avšak generála řádu P. Josefa a S. Marie k tomu cíli ze Španěl sem přišlého zastihla ve Střílkách smrť; i odpočívá také v kaple, pak nouze o vodu úmysl tento překazila. Na kaple viděti spojený znak rodin Petrsvaldské a Serényi'ské s letopočtem 1672, v kterémž roce byla kapla vystavena, následujícího však roku 1673 posvěcena. Socha sv. Barbory na velikém oltáři ze dřeva řezbovaná a zcela pozlacená jest prý velmi starobylá. Na severní straně kaply stojí na 3⁰ vysokém kameném sloupu podobizna Panny Marie s Ježíškem, z kamene vytesaná.

U hlavního vchodu jest také hrobka, v níž poslední poustevník ze 3. řádu sv. Františka odpočívá. Poustevna jeho stála u kaply.

Na tomto kopci blízko kaply nalezena byla vyzývací rukavice s pozlacenými okrajky a vrchy prstů ze stříbrného drátu, jenž se nachází mezi starožitnostmi na hradě.

Konečně několik ještě slov o sirkové koupeli, Smraďátka zvané. Asi půl hodiny od Buchlovic v údolí mezi křovím a stromovím prýští se sirková voda, o jejíž blahočinnosti již léta 1585 lékař Tomáš Jordán psal. Užívá se jí ku pití a koupání s prospěchem, pročež se tam vydržuje 14 pokojů pro hosty lázeňské. Avšak počet chorých příchozích jest nepatrný, ačkoliv Bůh krajinu tuto mnohými půvaby líbezně vyozdobil.

Nedaleko koupele ukazuje nápis na kamenu ono místo, kde Jindřich Prakšický ze Zástřizlů, druhý tohoto rodu pán na Buchlově od svého zbrojnoše léta 1582 úkladně byl mečem proklat.

V bývalých lázních Smraďatkách jest místo mnohým nezapomenutelné a veždy svaté; jestiť

to onen pokoj, v němž náš Hovard, hrabě Leopold z Berchtoldů 26. července l. 1809, 50 let stár činný svůj život dokonal.

Ku závěrce zdají se nám býti vhodna slova dra. Bílého: „Milostné pověsti lidu o Svatoplukovi a o ss. Cyrillu a Metodovi spojené s nejvznešenějšími dobami nejstarší historie tuzemské zvýšují a ozářují přirozené vděky a půvaby této malebné, zahradami a vinohrady, polmi obilními, luhami a lesinami pestro-střídavě oživené pahorkovité krajiny, v jejímžto popředí Velehrad klidně a idylicky se rozkládá, kdežto v pozadí vzdáleného jihozápadu ponořují se v blankyt modravý na dvojitém temenu vyšiny skalnaté, starošedé hradby a stavby Buchlova, v obrysech ostrých, malebně kreslených, na výšině hory samé hrad Buchlov, na menší pak „Modla“ řečené, chrám sv. Barbory k návštěvě zvoucí.“

„Pojdte poutníci! a vizte, jak velebný je zde Hospodin.“

Dějiny hradu.

Mnohé dávnověké stavitelské památky, jichž v naší milé vlasti až do nejnovějšího času dosti hojný, avšak bohužel málo známý počet se byl udržel, zhynuly dílem následkem lhostejné nešetrnosti, dílem z pouhé nevědomosti, kteráž v novotách sobě libujíc, častokráte pro ušetření dosti nepatrných výloh, na potřebné opravy mnohdy i ty nejvzácnější upomínky a důkazy ušlechtilého, vznešeného a bohabojného citu našich praotců ruší. Tak zmizely mnohé hrady, kostely a jiné vzácné budovy, o nichž často krom písemných zaznamenání, že tu neb onde stály a místa nyní již docela zapomenutá okrášlovaly, ani toho nejmizernějšího obrazu se nám nedostává, z něhož bychom na dobu jejich vystavení, na prostrannost, umělecké provedení atd. souditi a je sobě živě představiti, ano snad i při nových stavbách vzor výtečné důkladnosti bráti mohli. Obdivujeme vším právem vše, co novější věk vymyslil a oč se pokouší, avšak i starý věk byl veliký a podivuhodný. Chceme jen poukázati na jednu z těch nejstarších památek naší milé vlasti, totiž na hrad Buchlov, jehožto původ šedou dávnověkostí zahalen jest. Kolují totiž o počátcích Buchlova mezi lidem moravským rožličné pověstí, jedna ale zní: že Fritigilda královna Markomanův (již okolo roku 397) honíc v okolí zvěř přišla

ku jedné naproti kopci „Modla“ zvaném, ležící hoře, kdežto jeskyně s oltářem se nacházela, který pohanskému bohu lovu čili lépe bohyni Děvaně zasvěcen byl. Fritigilda prý ztroskotala oltář pohanský a vystavěla na vrcholu kopce stavení, ve kterém by pohodlně od lovu odpočinouti mohla. Lid nazval pak to stavení Buchlov t. j. bohu lovu zasvěcené místo. Nejprvnější dějepis tohoto památného hradu nedá se ovšem určiti, jen tolik jest známo, že počátečně v držení zeměpána byl, a co takový od zvláštních purkrabí spravován.

(Žeby hrad v držení Templařův kdysi byl býval, odporuje tomu Dr. Volný ve své topografii).

Co buchlovští purkrabí udávají se okolo r. 1300 Protiva a r. 1310 Vojtěch z Donky. V roku 1338, jakož i 1351 jiní dva purkrabí, již jmena nejsou známa. Léta 1390 Jan Zdanský ze Zástřizlů, a 1398 Hartman ze Střítešů. Léta 1422 zastavil král Zikmund Buchlov mocnému uherskému magnátu Ctiboru Vajdovi hraběti trenčínskému, majiteli Bečka a takměř celé trenčínské župy, jakož i Bzenec a Veselí za 3000 dukátů. Roku 1434 měl Roman z Vítovy Buchlov v zástavě, po něm pak snad Jiří z Landštýnů a později ještě Jiří Kropáč z Nevědomí. Jiní udávají k roku 1464 Jana Hrušku z Boskovic.

Mezi rokem 1470 a 1490 měl Buchlov Jan Kuna z Kunštátu.

Za panování krále Vladislava přišel Buchlov v r. 1495 opět zástavně na Adama z Cimburků; po něm na tentýž spůsob na Bohuše Kostky z Postupic.

V roku 1499 byl Petr Přibík ze Zahrádků zástavně majitelem, až konečně v roku 1511 obdržel na vždy hrad tento, jakož i hrad

Napajedl Artleb Trnavský (čili Drnovský), za věrnou králi Vladislavu prokázanou službu, kterážto nadací listina až posud v buchlovském archivu se chová. Tedy teprv rokem 1511 počíná dějepis Buchlova býti světlejším.

Až do roku 1520 byl Buchlov majetkem Artleba z Boskovic, který v Olomouci v roku 1520 hrad Buchlov a Napajedl Vácslavovi Žerotínu a manželce jeho Anně ze Zahrádků prodejem odevzdal. A tímto přešel majetek hradu na pány ze Žerotína. Legalisovaný opis oné odevzdávací listiny, nalezá se v archivu buchlovském.

Vácslava Žerotína synové Pavel, Jan a Vácslav nabyli v roku 1544 koupí v údolí ležící ves Buchlovice od Vácslava Podstackého. V tom samém roku (1544) prodal Pavel ze Žerotínů ve srozumění s oběma mladšíma bratry hrad Buchlov svému svatu Janu Zdanskému ze Zástřizlů, a prodací listinu všeobecnému sněmu v Olomúci shromážděnému předložil. Listina tato chová se až podnes v archivu buchlovském a zní doslovně takto:

Ja Pawel z Zierotina na Bzenczy y na mistie pana Jana pana Waczlawa bratrzy swych wlastnich mladssych nedilnych y z swymi Erby wyznawam timto listem obecznie przedewssemi zie z dobrym rozmyslem a przatel swych raddou dobrowolnie sem prodal a moczy tohoto listu prodawam a postupugi swého wlastniho zbozy a diediczstwy Hradu Buchlowa wsy Buchlowicz z dworem z kostelnim poddaczym wsy strzibrnicz z lidmi platnymi y neplatnymi z roli oranu y neoranu z lukami zpastwami zpastwisstiemi zhorami hrzebiecymi pocznucz od czesty klassterske kterazto czesta od klasstera przychazy na wes pusstau Kopu odtud pokudz hranicze vkazugi tau stranau od Zdauneczkych Diwozckych a Rosstinskych gruntuow

k lesuom czetochowskym k chwalnowskym k zastrzizlskym strzyleckym a k horam czymburskym po tey stranie a podle tiech hor czymburskych az po hranicze hor zieluzniczkych a ostassowskych a po hranicze lesuow morawanskych mostienskych a labutskych brzewowskych a oswietimanskych gakz ty hory wtiech mistech od starodawna obmezeny akbuchlowu vzywany gsau az zase potey druhey stranie ktey czestie klassterske sdoly slesy s hagi s chrastniami skrzowinami s lowy s hony s czyzbami wsselikymi s mezemi s hraniczemi s robotami s auzytky pozytky sdesatky winnymi a platy z hor winohradnich strzybniczkych a buchlowiczkych a sewssym plnym prawem winohradnim czoz winohraduow k strzybrniczym a Buchlowiczym przyslussy y z stiepniczemi przy tiech horach winohradnich z meyty plnymi a czeleymi totiz w miestecyku koryzanech ssest dni meyto k buchlowu brati a sedmy den totiz w pondieli k czymburku nalezy a tez v wsy mauchniez meyto tak gako v koryczanech brati naten spusob meyto w miestie hradissti naprzedni branie od stareho miesta tak gakz to meyto od starodawna wysazeno abrano gest a kdoz se stiehuje stiezneho pocztyrzeck grossych bilych dati powinni meyto w Buchlowiczych meyto wstrzybrniczych meyto v Buchlowa meyto v klasstera welehradu kterehoz se hajiti ma az za wes Jalub czoz przes hory gedau anebo gdau gakz sau ta meyta od starodawna wymierzyna a wysazina y sewssemi poplatky ktomu hradu przyslussegiczymi s rzekami s brzehy s rybniky s rybnisstiemi s potoky tokutymi y netekutymi s gczery s mlyny s mlynisstiemi anadilech kteryz w augezdczy puste wsy roli a lauky drzy plne roboty a powinnosti k hradu Buchlowu gak te od starodawna czynili s lowczymi wstrzybrniczych a s tim prawem

wkteremz ti lowczy khradu buchlowu od starodawna wysazeni gsau *a s tim saudem landgerichtem prawem krewnim* czoz oni sauditi magi a to krewni prawo na miestecku Zierowiczych nawsy kostelzy na wsy Ziadowiczych na wsy morawanech na mostieniczy na wsy brzesowiczych na wsy labutech nawsy oswietimanech na wsy heyslich na wsy skalcze nawsy geziowic nawsy domaninie nawsy wazianech, na wsy augezdczy na wsy medlowiczych na wsy tucziadech nawsy polessowiczych nawsy borssyczych nawsy zlechowie nawsy tupesych na wsy Buchlowiczych nawsy brzestku na wsy Lhotczc, na zlamane wsy nawsy rosstinie nawsy babiczych nawsy traplicych na wsy galubi s tim se wssym plnym prawem a wrchnosti gakz ten landgericht a krewne prawo od starodawna k hradu Buchlowu wysazeno a toho na tiech grutech a diedinach vzywano gest na wsy Ziadowiczych ana wsy kostelzy ten plat gakz kdo sedi piet wagecz a trzy penize bile czeskeprzy kazde weliczenoczy aby dawali gakz od starodawna dawaji k buchlowu zato zie meyta buchlowskeho nedawagi nicz sobie tu s bratrzymi sweymi a erby nassymi nepozuostawugicz ani zachowawagicz ani budauczym nassym ani ziadnemu ginemu natom panstwij a na tiech horach nicz ziadneho wlastenstwij ani swobod nepozuostawugicz nez czoz tu natiech horach podle obdarowani kraluow gich milosti klassteru welehradu kuziwani nalezy a lauku kteraz dlouha lauka slowe a ktemuz klassteru kuziwani od starodawna gest a lauka kteraz slowe mnissy lauka na brzestnczkym potokem lezyczy kteraz take klassteru welehradu nalezij a gakz a pokud od starodawna tey ozyvali gakz tiz listowe nadanij kraluow gichmilostij ktomu klassteru vziwani a swobod tiech hor Buchlowskych wsobie wyslowugi a vkazugi potud gakz

od starodawna toho se podle tiech swobod vzywalo *a czoz k miestu Hradissti k mostom w horach vkazowati ylessu dawati se ma wssakz hradisstiane wuoli miti budau do hor nad czestu klassterskou czoz k buchlowu* tiech hor naprzed dotczienych zuostawa, a neb pod czestu klasstersku czoz sem *tiech hor hrzebieczych* k twrzy napagedluom wobratil geti Nez bez ykazowani jim na Buchlow a na Napagedla opowidanij gezditi nemagi nez aby se tak zachowawali gakz od starodawna a k czymburku trawu syczy bez wodporuow Nasecze w tiech horach a gruntech buchlowskych kteraz slowe napardusy take wymienugi tak a potud gakz se od starodawna sijka nez bez drzywi a grunth k buchlowu gest a koryczanssti a leskowssti tehoz meyta buchlowskeho dawati powinni neysau a mauchniczssti lide tolikez gako koryczanssti poniewadz meytny mezy nimi obywatel Buchlowsky meyto wybira a czesty se woprawugi a so sem prodal sam sprzedky swymi a s bratrzymi swymi drzel a poziwal a od starodawna toho statku vziwano bylo ku práwemu diediczstwij Urozenemu wladycze panu Janowi z Zastrzizl na zdauniczych erbuom geho a kwiernym rukam gegich Urozenemu panu panu Bernartowi z Zierotina na Drzewohosticzych a Urozenemu wiadycze panu girzykowi z Zastrzizl na morkowiczych y tomu kazdemu kdozby tento list z kupiteluow nassych z dobru a swobodnu wuoli miel aby ktiem ke wssem wieczem wtomto listu zapsanym tez prawo miel ato za puol pata tisycze a za puol trzetiho sta kop grossuow czieskych za kopu ssedesate grosszy a za gross sedm peniez bilych poczytaeicz kterez sem od nich hotowe vplnie a doczela zaplaczene wzal A protoz ga svrchupsany Pawel y na mistie bratrzy svych gistecz a sprawcze A my Jan Zagimacz zkunstatu

a z gewissowicz na tawikowiczych Neywyzssi sudi markrabstwi morawskeho adam z Lomnicze na Braumowie Przemek z Zierotina na ssumbercze Jan z Kunowicz na brodie vherskem podkomorzy markrabstwij morawského Hynek bilik z kornicz na weseli Wylem Zwiczkowa naczymburku neywyzssy hoffrychterz markrabstwi morawskeho rukogmie a sprawedliwi sprawcze nahorze y dole psanych wiecy snim se panem Pawlem a zani slibugem wssyczkni wespolek nassy czystu a dobru wiru ruku spoleczni a nerozdilnu bezewssy zle lsti svrchupsanym kupytelom nassym to giste zbozij swrchupsane sewssym geho przyslussenstwim kdyz neyprw czky zemske w Olomucy otewrzeny budau przy neyprwnim sniemu neb konecznie na druhem wedczky zemske wlozyti sobie a Erbom swym zdesk wymazati swym nakladem a swau praczy a po dczkach wlozieni zuplna trzy leta zsprawowati a oswobozowati od kazdeho czlowieka swiedskeho y duchowniho od syrotkuow y od wiennych praw kdozby to zbozij swrchupsane prawem zemskym narzekl nawssem nebo nadile kolikratby toho potrzebij bylo kupitelom nassym swrchupsanym a zwlasstie gim slibugem y za zsuti aby woni kupitele nassy wzdy przytom zbozij bez zmatku zuostali Paklibychom toho wsseho neuczynili a nedokonali czoz se w tomto listu pisse bud na wssem nebo nadile gehoz pane Bozie nedeg tehdy yhned ktera dwa z nas rukogmie napomenuta budem od kupiteluow nassich aneb Erbuow gegich geden nadruheho neukazuge ani se geden druhym wymluwage mame a slibugem wgeti a wlegnuti aneb kazdy znas misto sebe poslati wladyku rzada rytirzskeho s gednim pacholkem a sedwiema konimi w prawe a obyczegne lezienij do miesta olomucze wdum cztneho gospodarze nam od kupiteluow nassych

vkazaneho a gmenowaneho Pakliby se nam prwnim dwiema rukogmim vdalo w tom lezienij cztrnaczte dni lezieti porzad cztucz od prwniho dne napomenuti a my pesstie wieczy swrchupsanych kupitelom nassym nezplnili a nedokonali tak gak se swrchu pisse Tehda y hned druha dwa rukogmie kteraz napomenuta budem od kupiteluow nassych mame a slibugem wgeti a wlehnuti neb kazdy znas poslati misto sebe do tehoz miesta w toz lezenij ktemuz hospodarzy tim wssym obyczegem a prawem gako prwni dwa lezaczy a tak slibugem vcyniti az do posledenich dwau rukogmi A tak nas wssech ssest rukogmi ztolikez pacholky a sedwanecti konmi mame a slibugem lezieti a tu prawe a obyczegne lezienij westi tak gakz zemie morawska za prawo ma a z toho lezienij nikam newygizdieti ani wychoditi zradnym obyczegem ani kterym wymysslenym prawem tak dlauho dokudzbychom toho wsseho czoz se wtomto listu pisse kupitelom nassim nezplnili a nedokonali y se wssemi sskodami aczby kupitele nassy ktere wzali pro nezolnieni nasse gesstoby ge bez przysag a wierowanij pokazati mohli ti gim mame a slibugem nawratiti vplnie a doczela zaplatiti bez odtahuow a fforteluow wsseligakych A neuchowallyby pan buch w tom czasy ktereho znas rukogmie smrti gehoz pane bozie ostrzez tehdy my ziwi a zuostali rukogmie mame a slibugem gineho tak dobreho a mohowiteho rukogmie misto toho vmrzeleho wgednom miesyczy po napomenuti porzad cztaucze wtoto rukogemstwij k sobie przystawiti a list tento wtaz slowa obnowiti a gey kupitelom nassym w gich mocz dati a polozyti pod lezienim swrchupsanym Tomu wssemu napotwrzenij a pro lepssy gistotu ga swrchupsany gistecz a sprawcze y rukogmie svrchupsanij swe wlastni peczeti znassym gistym wiedomim

dobrowolnie przywiesyti sme rozkazali ktomuto listu Genz gest dan a psan na Bzency wecztwrtek przed pamatku swateho wawrzyncze Letha panie tisyczyho pietisteho cztyrzydczateho cztwrteho poczytagicz.

Tak se stał Jan Zdanský ze Zástřizlů pánem: hradu Buchlova, Buchlovic se dvorem, vsí Kostelce, vsi Stříbrnic s platícími i neplatícími lidmi, zoraných i nezoraných polí, luk a pastvisk, všech kopců a lesů, jak od dávna vyměřeny a od Buchlova užívány byly, všech mýt, robot, desátků z vína, vinohradů ve vsi Stříbrnicích a též i úplných práv ku vykonávání tak nazvaného loveckého práva. Toto zvláštní, z nejstarších dob pocházející a po mnoho století na Buchlově trvající hrdelní právo soudilo snad na začátku jen nad jednotlivě v lese a ve vinohradech spáchanými pychy. Později se ale moc více a více rozšířila. Soudní pečeť obsahovala v kolmo rozděleném poli hrozen a kosíř. Již tehdy, když Pavel ze Žerotínu onu prodací listinu vystavil, bylo hrdelní právo na hradě buchlovském prastará věc, která na pány hradu úplným právem vykonávacím přecházela.

V archivu buchlovském nalezá se list, na pergamenu kaligrafický z první půli minulého století psán, jenž nápis vede: „Způsob vážení práva loveckého při hradě buchlovském.“ V tomto jest popis onoho hrdelního práva i všech zvyků, jeho rozšířenosti, jakož i jeho moci a přísnosti.

Spáchal-li někdo, na lecjakém pod buchlovské hrdelní právo patřícím místě, nějaký zločin, na který smrt aneb jiné popravní právo následovalo, byl držitel pozemků aneb jeho zástupce povinen, zločince s 21 bílými groši, pro kata, na hrad Buchlov vydati, jestli ne, pak měl buchlovský

pán tu moc jej svými lidmi stíhati. Než ale soud věc před sebe vzal, musil pán hradu Buchlova nebo jeho zástupce hradišťskému magistrátu vše oznámiti, aby město Hradišť, dle starodávného zvyku, dva neb tři radní k soudu odeslalo; jakož i také majiteli pozemků onoho zločince, by on den před soudem žalobníka odeslal. Konečně měl starosta ze Stříbrnic Polesovickým co nejdříve oznámiti, by staršího a mladšího starostu a vojta, Zlechovským, by staršího a mladšího starostu, Tupeským, by starostu a vojta, Bořickým, by staršího a mladšího starostu, Buchlovickým, by staršího a mladšího starostu a vojta na určitý den ku soudu na hrad Buchlov odeslali. Při soudu samém seděli v tomto pořádku. Na prvním místě seděl starosta ze Stříbrnic, pak vojt z Buchlovic, pak starší a mladší starosta z Polesovic, pak jedenáct mužů ze Stříbrnic, od dávna „lovci“ nazváni, pak starší a mladší starosta z Bořic, pak starší a mladší starosta ze Zlechova a Tupeský vojt a starosta, a konečně starší a mladší starosta z Buchlovic; tento pořádek se již od starodávna zachovával.

Při menších přečinech dostačila polovice soudců. Když soudcové svá místa zaujali byl buchlovský pán, jedním k tomu oprávněným, povinen, je pozdraviti a příčinu jejich schůzky oznámiti; pak měl žalobník u přítomnosti obžalovaného svou žalobu vésti. První hlas měl vojt z Buchlovic a pak to šlo dle pořádku sedění; sbírání hlasů patřilo hradištským, a rozsudek činil starosta ze Stříbrnic.

Soudilo se ale dle práv města Hradiště, a výrok když se hlasy mezi sebou sjednotily, byl hned vystaven. Před uveřejněním musil rozsudek radními města Hradiště buchlovskému pánu předložen, a celé líčení pře i se žalobami a svědky

do černé knihy býti vtaženo. Teprv nyní měl se rozsudek u přítomnosti zločince slavně předčítati. —

Chtěl-li zločinec na pražský soud se odvolati, bylo mu 14 dní, dle rozkazu Jeho majestátnosti císařské, povoleno. Byl-li zločinec k smrti aneb k jinému trestu, jenž katem vykonán býti měl, odsouzen, musil po vykonané sv. zpovědi trest na popravním místě a sice u přítomnosti kněze, pak starosty ze Stříbrnic a obou radních pánů vykonán býti, rozsudek ale z buchlovského pranýře drábem veřejně rozhlášen. Katu patřilo vždy za vykonání trestu 16 bílých grošů, s tou výminkou, že kdyby někdo pod buchlovské hrdelní právo patřící se sám o život připravil, musí on k odestranění mrtvoly od hradištského magistrátu vypůjčen býti, a pak nepatří mu za jeho práci nic více, než 16 bílých grošů, kára a kůň.

Pod buchlovské hrdelní právo patřily: Stříbrnice, Žeravice, Kostelec, Žadovice, Moravany, Moštěnice, Březovice, Labuď, Osvětimany, Hýsle, Skalka, Ježov, Domaniny, Vážany, Oujezdec, Medlovice, Tučapy, Polesovice, Bořice, Zlechov, Tupesy, Buchlovice, Břestek, Lhotka, Zlámaná, Roščín, Babyce, Traplice a Jalubí.

Soudní řád měl ještě tato poznamenání:

a) Když jeden druhého krvavě zbil a byť i muž svou ženu, neb otec své dítě, měl 4 bílé groše trestu platiti, a úřady pod hrdelní právo patřících vesnic měli nad tím bdíti, by od provinnilce 4 groše vymohli a na hradě buchlovském proti písemnému pojištění složili; kdyby se to ale do třetího dne nestalo, měl buchlovský pán to právo, stádo oné vesnice zadržeti a dva kusy sobě vybrati.

b) Buchlovskému pánu přislušelo, na všech pozemcích, hrdelnímu právu podlehajících vesnic, svobodně a beze vší překážky se strany majitele pozemků honiti.

c) Každý žid, jenž ve výše jmenovaných vesnicích obchod provozovati chtěl, musil se u buchlovského pána hlásiti a jej o povolení prositi, a byl zase povinnen každoročně libru pepře a libru zázvoru odváděti; pak mohl jakýkoliv obchod mimo víno a obilí svobodně provozovati. Vedl-li ale žid bez povolení obchod, pak se mu všechno co při sobě měl vzalo, a co propadlý statek na hrad Buchlov odevzdalo.

Všechny na hrdelní právo se vztahující listiny chovají se v hradním archivu.

Poslední rozsudek byl nad zločincem Andělem vynešen a v roku 1748 pod Zikmundem Petrsvaldským soud hrdelního práva na vždy zrušen.

Jak již výše řečeno, byl od roku 1544 Jan Zdanský Zástřizl a jeho manželka rozena ze Žerotinů majitelem hradu Buchlova. Erb pánů ze Zástřizlů byl bílá lilie v červeném poli, s otevřenou přilbicí a nad ní tři pštrosí péra, z nichžto prostřední červené, ostatní dvě ale byla bílá. Podobizna Zdanského, kterýmžto život a panování Zástřizlů na Buchlově začíná, představuje jej s bílým ohařem (loveckým psem).

Nad hlavou má pergamovou listinu na znamení, že prvním toho rodu byl a Buchlova koupí nabyl. Manželka jeho na druhém obrazu vypodobněná, jest svých krásných obličejných tahů jakýmsi obnovitelem obrazů zcela zbavena. V listinách, jež se na hradě chovají, jest Zdanský Zástřizl v roku 1564 poslednikráte jmenován.

Zdanský Zástřizl opravil velmi hrad; tak ony velké schody, nad jejichžto vchodem psáno jest: Jan Zdansky Zastrzizl na Buchlovic Leta 1546, jsou jeho dílo. Tak také ona věž s nábožnou průpovědí: Fortissima turris nomen Domini 1546 od Zdanského vystavena, ale později jí taková podoba dána, kterou nyní má.

Druhý majitel hradu Buchlova rodu Zástřizlova byl Jindřich Zástřizl, jenž ale 1582 svým zbrojnošem úkladně zavražděn byl. Pomník, na místě spachané vraždy, naznačuje vše. Od tohoto Jindricha Zástřizla se na hradě chová: meč, jehož čepel tento nápis má:

„Gloria virtutem sequitur, (sláva cnost následuje) a na druhé straně:

Virtus funeri superstes. (Cnost smrt přežije).

Obraz jeho a jiný jeho manželky Kateřiny jsou již obnovováním tak sešlé, že sotva jejich obrys poznati můžeme. Památní peníz, jímž Jindřich Zástřizl okrášlen jest, má na sobě mužskou a ženskou hlavu.

S tímto památním penízem souvisí snad i ona největší číše, na které demantem ve dvou odděleních nad sebou slavnostné kolo rytířů a paní vryto jest. Krajní nápis zní: Maximiliano serenissimo Archiduci Austriæ libata sunto 1581. (Maximilianu nejosvícenějšímu arcivévodovi Rakouskému věnovaná 1582).

Nalezají se také v archivu buchlovském památní listky, rukou samého Jindřicha psané, ve kterých svého v Brně v souboji se Šemberou Černohorským z Boskovic padlého bratra Zikmunda vzpomíná. Zavraždění bratři odpočívají v bývalém kostele v Buchlovicích. Náhrobní kameny nesou nápis: Leta páně 1581 ve středu dne 12. máje urozený pán Zikmund Prakšický Zástřizl byl jest proboden, jehožto tělo v tomto

místě jest položeno. Léta páně 1582 ve středu den svatého Jakuba urozený pán Jindřich Prakšický Zástřizl jest proboden, jehož tělo v tomto místě jest položeno, veselého vzkříšení očekávaje.

Mimo ty listy, naleza se v archivu ještě krátce před zavražděním jeho psání, pak pečeť z ocele, jeho kord a hůl.

Po smrti Jindřicha v r. 1582 převzal Václav Morkovský Zástřizl správu Buchlova co poručník malého u prsou mateřských se nacházejícího Jiřího Zikmunda, kterýžto úřad tak svědomitě vedl, že v r. 1597 od Viléma z Landeku statek Žeravice a Hruškovice za 19000 zl. moravských koupil.

Jiřího Zikmunda obraz, který ho co 18-letého jinocha představuje, jest překres onoho, jenž ve vlaském městě Janově byl malován. Latinský podpis vyjasňuje vše.

Jiří Zikmund oddal se v roku 1602 s Alžbětou Kotvrdovskou z Olešnických, kteroužto památnost si zaznamenal: „Léta 1602 v pondělí po sv. Bartoloměji dána jest mi od pána Boha k stavu svstého manželství má nejmilejší manželka paní Alžběta Kotvrdovská Olešnický. Pane Bože rač dáti, abychme do vůle tvé svaté spolu na tomto světě k tvé cti a slávě živi jsouce, potom po smrti koruny království nebeského dojíti mohli. Amen.“

Tento Jiří Zikmund stál ve spojení s nejučenějšími muži svého věku podnikl na Buchlově mnohé stavby, jak onu síň, jenž v den jeho svatby slavně otevřena byla a která nápis nese: Georgius Sigmundus a Zastrzizl A. D. 1602 a. j. v. Též se zde chová památní peníz s nápisem: „Georgius Sigmundus a Zastrzizl Aetalis XXI.“, na druhé straně: „In Buchlau et Zeravitz 1601.“ Chová se zde ještě jeho pečeť a něco ze stolného

nářadí. Zikmund požíval velké vážnosti a důvěry císaře Matyáše a moravských stavů, jakž to psání na Buchlově uchované dosvědčují.

Jiří Zikmund zemřel okolo 1610 a byl v kostele sv. Alžběty v Buchlovicích pochován.

Poněvadž Jiřího obě děti nezletilé byly, převzala jejich matka Alžběta Kotvrdovská, jenž ku kalvinství lnula s Bernardem a Jaroslavem Morkovským ze Zástřizlů poručnictví. Alžběta Kotvrdovská zemřela v roku 1619; podobizna její s letočtem 1612 představuje ji v rytířské síni.

Milota syn Jiřího Zikmunda zemřel v tomtéž roku co jeho matka, totiž 1644 a s ním též poslední mužský potomek rodu Zástřizlova.

Milota postavil v Buchlovicích nynější farní kostel. U prostřed klenby zazděný kámen nese Zástřizlův erb s nápisem: Milota Zastrzizl leta Panie 1640, jakož hlavní oblouk kostelní klenby slova: Hoc templum aedificatum est Anno 1641. (Tento chrám vystaven jest leta 1641). Nad hlavním vchodem jest Zástřizlův erb lilie s nápisem: Milota ze Zastrzizl na Hradie Buchlovie a Zierawizich leta Panie 1643.

Po smrti Miloty Zástřizla uvázala se jeho sestra Kunhuta v držení hradu, jsouc za Diviše z Petrsvaldů, syna Hanuše Petrsvaldského, provdána.

Tato majitelka Buchlova vyznamenala se zvláště v tom, že dlouhá leta tvrdošijně se přela s opaty Velehradskými a s Olomouckou konsistoří. Zemřela v roku 1654.

V buchlovském archivu chová se mnoho listin a spisů, které na rod Zástřizlův se vztahují.

V roku 1654 stal se majetníkem Buchlova manžel Kunhuty, Diviš Petrsvaldský, jenž v roku 1610 a 1611 velké cesty konal a později

císařským radou a nejvyšším dvorským sudím markrabství moravského se stal. Jeho památní listky, jeho pečeť a dvě psaní císaře Ferdinanda III.; též po jeho neštastném otci Hanuši Petrsvaldském a jeho matce Libuši z Valdštýnů nalezá se číše s letopočtem 1592 na hradě. Tak přešel majetek Buchlova z rodu Zástřizlova, při kterém po celé století se byl udržel, na rod Petrsvaldský, při kterém až do roku 1763 zůstal.

Petrsvaldové měli v erbu páva, poněvadž prý při obležení jakéhosi hradu jeden z jejich předkův se vyznamenal a nepřátele odrazil. V onom hradě byl páv, kterýž, když nepřátelé hradby přelézti chtěli, křikem svým rytíře Petrsvaldského zbudil, tento ale opět celou posádku do zbraně povolal a tak společnými silami nepřítele s hradeb sehnali.

Syn Diviše Petrsvaldského byl Hanuš Zikmund Petrsvaldský narozen na Buchlově. Hanuš Petrsvaldský vystavěl onu kapličku sv. Barbory na vrchu „Modla“ zvaném, která skalní hrobku v sobě chová, kde Petrsvaldové a jiní majitelé Buchlova svůj odpočinek mají.

V roku 1650 vzal si Annu Marii Serényi za manželku, která 21. června 1698 zemřela. — Hanuš zemřel roku 1688; od něho jest v archivu hradním vlastní rukou psané zasnoubení v české i německé řeči. Také pečeť a jeho manželské lože se v hradě chovají.

Též dvě podobizny jeho tchána, hraběte Serényiho; jedna představujíc jej za živa, druhá mrtvého v příkrovu; pak podobizny matky a její dcery Anny Marie provdané za Petrsvaldského se zde nalezají.

Po Hanušovi Petrsvaldském byli dědiči jeho synové Amand Ferdinand Milota a Jan Dětřich ustanoveni, kteří se ale o pozůstalost otcovskou tak rozdělili, že starší syn Amand

Milota dolní Moštěnice, od otce Hanuše k Buchlovu přikoupené, pak Střílky a Roštín, mladší bratr Jan Dětřich ale hrad Buchlov s panstvím a s Žeravicemi co majetek si podržel. Amand Ferdinand Milota, narozen v r. 1653, zemřel v roku 1724 ustanoviv za dědiče Amanda mladšího syna svého bratra Dětřicha, který již za živobytí otce svého panství Tovačovské měl. Podobizna jeho, jej co dítě představující, nalezá se na hradě buchlovském, jakož i jeho poslední vůle.

Druhý bratr a majitel Buchlova byl Jan Dětřich Petrsvaldský, narozen v. roku 1658.

Jan Dětřich pojal leta 1692 Anežku Eleonoru, rozenou hraběnku z Colonnů, za manželku, která ale v r. 1716 zemřela. V roku 1719 oddal se Jan Dětřich opět s vdovou Marii Annou z Nosticů. Podobizny Jana Dětřicha Petrsvaldského, jakož i jeho obou manželek nalezají se na hradě buchlovském; též i jeho pečet z ocele jest zde viděti. Stavba zámku buchlovického jest dílem Jana Dětřicha. Po smrti jeho v roku 1734 nastoupil starší syn Zikmund panství buchlovské a žeravické.

Zikmund Karel Petrsvaldský pojal v roku 1721 Marii Gabrielu Crescentii, dceru hraběte Ottona ze Šrattenbachů, za manželku a vedl po celý život pře s macechou a se svým bratrem Amandem, aniž by to ku smíření bylo přišlo.

Všechny sporné spisy nalezají se v archivu buchlovském. Zemřel leta 1751 na hradě v oné světnici, která mezi malou rytířskou síní a zbrojnicí leží, u přítomnosti své manželky, svých dítek, Eleonory, Marie Terezie a 17letého syna Bernarda, posledního to mužského potomka tohoto starého rodu. Za Zikmunda Petrsvaldského zašlo také ono lovecké právo na hradě buchlovském, an poslední zločinec Anděl, jakž již podotknuto,

pro krádež byl před hrdelní soud pohnán a nad ním ortel smrti vyřknut, jenž však od odvolávacího soudu ve dvouletou obecní práci proměněn byl.

Bernard Jan Petrsvaldský z Petrsvaldů, jenž po otci svém panství Buchlova nastoupil, byl narozen v Brně v roku 1734. Byl nejbohatší a nejmocnější ze všech Petrsvaldů, nebo ujec jeho Amand Petrsvaldský majitel Střílek, Tovačova, Kostelce, Žadovic, Četěchovic a Přerova učinil jej dědičem všech svých panství, s tou výminkou, kdyby Bernard bez mužských potomků zemřel, vše od něho zděděné statky rodině z Khünburků by připadnouti měly. Bernard Petrsvaldský byl tedy pánem Buchlova, Četěchovic, Kostelce, Přerova, Střílek, Tovačova, Žadovic a Žeravic. Ve květu života uchvátila jej ale smrt, nebo zemřel 15. května 1763 jsa 29 let stár, a s ním také mužský rod Petrsvaldů vymřel, a jen jeho sestry Eleonora a Terezie rozdělily se o jeho jmění.

An nyní žádného mužského dědiče nebylo, připadly statky od Amanda zděděné hraběti z Khünburků, který Bohumilu hraběnku z Colonna-Felsů, vlastní to sestru manželky Dětřicha Petrsvaldského za manželku měl.

Terezie, mladší sestra Bernarda byla provdána za Otislava z Kopenic, a po jeho smrti za hraběte Prospera z Berchtoldů. Po smrti Terezie, která v roku 1768 ji uchvátila, spravovalo se panství buchlovské ve prospěch jejich nezletilých dítek, Crescentie, Morice, Leopolda, Karla a Kajetány. Moric před smrtí ustanovil Leopolda za dědiče, kterýžto uchlov a Žeravice léta 1784 svobodné tetě Eleonoře za slušné kupné přepustil; tato pak i podíly ostatních léta 1787 převzala a velmi svědomitě panství co mateřský statek pro svého ji srdečně milujícího

sestřence Leopolda hraběte z Berchtoldů chovala. Zemřela dne 15. června 1800 a s ní celý rod Petrsvaldův, byvše pochována do rodinné hrobky v kapli sv. Barbory. Podobizna této vznešené paní, jakož i některé od ní užívané věci chovaji se ve slavné památce na hradě buchlovském.

Leopoldem hrabětem z Berchtoldů počíná tedy opět nový rod na Buchlově mocně vládnouti. Kolébka toho rodu, jenž se až posud pánem Buchlova nazývá, jest země Tyrolská. Rod tento pozůstává ze dvou pokolení: z Berchtoldů ze Sachsengangů a z Berchtoldů z Ungaršiců. První pokolení vymřelo léta 1662. Berchtoldové z Ungaršiců, jejichž praotcem Jakub, syn Matouše z Ungaršiců jest, kvetl a kvete až podnes. Podobizna Jakuba chová se co drahá památka na Buchlově,

Mezi majiteli Buchlova stkví se zvláště hrabě Leopold, prvorozený syn hraběte Prospera a manželky jeho hraběnky Terezie rozené z Petrsvaldů; narozen 14. července 1759 ve Stráži (v budějovickém kraji) v Čechách. Po odbytých študiích v Olomúci a ve Vídni študoval pilně zeměznalství, statopis a jazykoznalství. Jeho čilý duch pudil jej do ciziny tak, že konečně s 50000 zl. na cesty se vydal. Procestoval v roku 1780 Vlachy, Maltu, Kretu a Kandii; od roku 1783 až 1786 celé Francouzsko a Anglicko. Na to šel do Španhelska (1789), Portugalska a kanárské ostrovy; od roku 1794—1797 do Asie a Afriky a vrátil se v roku 1797 přes Cařihrad a Uhry na Moravu zpět. Ještě tohotéž roku pojal Marii rozenou hraběnku z Magni za manželku. Účel jeho cesty nebyl pouze k rozmnožení jeho vědomostí věnován, nýbrž hlavně k tomu, by štěstí i bídu člověčenstva proskoumal a prostředky a ústavy k odstranění nouze i mimo svou vlast poznal.

První co jeho lidumilné srdce bolelo, byl osud křesťanských otroků; druhé nešťastné oběti moru. Vydal mnoho spisů, jenž všechny účel ku odpomožení chudoby, chořinství a nebezpečí života mezi člověčenstvem měli; psal je vždy v řeči onych zemí, ve kterých právě se zdržoval, a pak je obyčejně zdarma rozdával. V roku 1801 založil pro mládež na panství buchlovském štepnici, v létech 1805—1806 podporoval nuzné obyvatelstvo Krkonošské, pro které 65000 zl. sebral. V buchlovickém zámku zřídil tento lidumil nemocnici, do které zvláště v r. 1809 poraněné vojiny nejen přijímal, nébrž i osobně ošetřoval.

V tomto roku stal se šlechetný hrabě obětí své lásky, nebo jsa křísením zdánlivě mrtvého zaneprázdněn, sám v nemoc upadl a 16. července 1809 smrtí zachvácen svůj život dokonal zanechaje zde manželku a dva syny Zikmunda a Antonína.

Až do roku 1814 spravovala panství Leopoldova vdova, po níž starší syn Zikmund nynější majitel hradu Buchlova, panství převzal. Šlechetná a nábožná choť pana hraběte, Ludmila rozena z Vratislavů vede správu celého panství a působí blahodárně v celém okolí.

Znalý zpytatel starožitnin ještě mnohou zajímavou stopu dávných věků na Buchlově nalezá a ještě nalezne; našemu váženému čtenářstvu ale ať se líbí zde na tomto přestati, a obdivovati jadrnost rázu slavných praotců našich, ježto všude výmluvné památky své velikosti a světodějinné platnosti zanechali.

Měřice svou maličkost s jejich obrovstvím nechtějmež ruce ve klíně skládati, nébrž na dráhu se tužiti, která i nám by zásluh a ctné paměti dojíti přála.

